

изх. № 7/2018 г.
гр. София, 01.03.2018 г.

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Бх. № *108 КД 12/17*
Дата *01.03.18*

**ДО: КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

С определение от 28.01.2018 г. по к.д. № 12/2017 година, Конституционният съд е допуснал за разглеждане мотивирано искане на Висшия Адвокатски съвет (ВАДВС) за обявяване на противоконституционност на редица разпоредби от Наказателно – процесуалния кодекс. С определение от 23.01.2018 г. по същото дело, Конституционният съд, след като е установил идентичност на искането на Висшия адвокатски съвет относно чл. 411а, ал. 1, т. 4 от НПК с искането на Пленума на ВКС за същата разпоредба, е постановил присъединяване на к.д. № 12/2017 в частта му относно чл. 411а, ал. 1, т. 4 от НПК към к.д. № 10/2017 година.

Управителният съвет на Асоциацията на прокурорите в България, след като се запозна с мотивите на вносителите на исканията за обявяване на противоконституционност на оспорените разпоредби изразява мнение, че то е частично основателно.

I. Относно искането за обявяване на противоконституционност на чл. 50 от НПК и чл. 81, ал. 3 от НПК в частта „или в едномесечен срок от деня, в който пострадалият е получил съобщение за прекратяване на досъдебното производство на основание, че престъплението се преследва по тъжба на пострадалото лице.”

„В правовата държава търсенето на справедливост не би трябвало да отвежда другаде освен до върховенството на правото.” Решение № 12/13.10.2016 г. по к.д. 13/2015 година.

Преценката за наличие на противоречие на чл. 50 от НПК и чл. 81, ал. 3 от НПК с Конституцията налага да се установи и аргументира, дали

непрецизната законодателна уредба в НПК относно института на „частния тъжител“ нарушава или застрашава от нарушаване основно конституционно право на личността – правото на защита, в резултат от което се накърняват и компоненти на правовата държава – нейната правна сигурност и стабилност.

С разпоредбата на чл. 50 от НПК се вменява задължение за прокурора, когато на досъдебното производство се установи, че престъплението се преследва по тъжба на пострадалото лице, да уведоми пострадалия за това обстоятелство и да му укаже, че има право в едномесечен срок да подаде тъжба по реда на чл. 81 от НПК. В този случай наказателното производство не се прекратява.

Нормата на чл. 81, ал. 3 от НПК, към която препраща чл. 50 от НПК, регламентира сроковете, в рамките на които пострадалият от престъпление от частен характер, може да упражни правото да инициира наказателно преследване за това деяние – шест месеца от узнаване на деянието или един месец от получаването на съобщение за прекратяване на досъдебното производство, на основание че престъплението се преследва по тъжба на пострадалото лице.

Съществен аргумент, който откриваме в полза на становището за противоконституционност на двете разпоредби, е изразен от проф. Нено Неновски в книгата „Конституционното право на защита“. Проф. Неновски е отбелязал следното: ”... Правният интерес от използване на правото на защита ще присъства не само в случаите, когато е извършено посегателство срещу правото или законния интерес, но и в случаите, когато те са поставени под реална заплаха. Целта е - при тази втората хипотеза (застрашени) - чрез правото на защита гражданинът да може да предотврати още в начален момент развитието на нещата, при което ще бъдат потъпкани правата и интересите му с всичките вредни за него последици.”

При хипотеза на образувано досъдебно производство, наличието на неяснота в кой момент се поражда правото на пострадалото лице да предяви тъжба пред съда за защита от престъпно посегателство и в какъв срок пострадалият може да упражни това свое право, вече създава предпоставки за накърняване на неговото конституционно право на защита, прогласено в чл. 56 от Конституцията на Република България (КРБ). Степента на засягане е по-интензивна, защото наред с това пострадалото лице е лишено от възможността да обжалва актове, които водят до прекратяване на

наказателното производство, водено по същите факти за престъпление от общ характер. Това е така, защото разпоредбата на чл. 50 от НПК предвижда, че наказателното производство не се прекратява, поради което и пострадалият няма правен интерес да обжалва уведомлението на прокурора. Дори пострадалият да получи постановление за прекратяване на наказателното производство неговото право на жалба е недопустимо ограничено, тъй като едномесечният срок за внасяне на тѣжбата пред съда започва да тече от получаването на прокурорския акт. Ноторно известно е, че месечният срок не е достатъчен за пострадалия, ако оспорва извода за наличие на престъпление от частен характер, поради което желае да развие процедурата по чл. 243, ал. 5 НПК. В този случай първоинстанционният съд разглежда жалбата „не по-късно от един месец от постъпване на делото”(чл. 243, ал.5 НПК). Пострадалият отново ще бъде изправен пред дилемата - при несъгласие с акта на първоинстанционния съд да се откаже от жалба пред въззивния съд или да отнесе спора пред въззивната инстанция, което обаче, предвид изтичащия месечен срок по чл. 81, ал. 3 от НПК, преклудира правото му да подаде тѣжба пред районния съд след окончателното решение на въззивния съд.

По аргумент от решение № 10/29.09.2016 г. по к.д. 3/2016 година може да се заяви, че противоречието на нормата на чл. 50 от НПК с чл. 81 ал. 3 от НПК обуславя непредвидимост в дейността на държавата в защита на интереса на пострадало от престъпление лице, което води до незаконосъобразност на тази дейност, а от тук и до нарушаване на правната сигурност. „Многопластовото съдържание на конституционния принцип, формирано от съчетаването на два елемента – формалният, включващ принципа за правната сигурност и материалният, обхващащ принципа за материалната справедливост, откроява неговата специфика. Законосъобразността на държавните дейности е изискване за тяхната предвидимост, на което правната сигурност е последица“ (решение № 10/2016 година, по к.д. № 3/2016 година).

Не на последно място се поставя и приложението на правилото „ne bis in idem”. Досъдебно производство се образува за престъпление от общ характер. С оглед правната сигурност и осуетяване на възможността същото престъпление да бъде разследвано повторно е необходимо прокурорът да се произнесе относно деянието, за което е започнало разследването. Това

правомощие прокурорът упражнява в етапа „действие на прокурора след завършване на разследването”, като крайните актове са изчерпателно изброени в закона – прокурорът може да прекрати или спре делото, или да предаде на съд привлечените обвиняеми лица. Нормата на чл. 242 от НПК не регламентира друга възможност за действия, освен изчерпателно посочените. Да се запази висящността на досъдебното производство за престъпление от общ характер („наказателното производство не се прекратява” чл. 50 от НПК) означава, че едновременно за едно и също деяние са налице две образувани и неприключени производства.

С оглед на изложеното, считаме че противоречието на разпоредбата на чл. 50 с чл. 81, ал.3 от НПК създават реална опасност от накърняване на правата на пострадалото лице, когато деянието е престъпление от частен характер. В тези случаи пострадалият не разполага с годен процесуален инструмент да инициира наказателно преследване за това деяние, тъй като упражняването на това право по необходимост налага той да се откаже сам от предоставените от НПК права на пострадал в досъдебното производство. Това, както и възможността да съществуват паралелни производства за едно и също деяние, засяга както конституционното право на защита на пострадалия (чл. 59 от КРБ), така и правната сигурност, като формален елемент на понятието „правовата държава”.

Поради изложеното Управителният съвет на Асоциацията на прокурорите в България намира искането на ВАДВС в този пункт за основателно.

II. Относно искането за обявяване на противоконституционност на чл. 63, ал. 2, т. 4 от НПК.

Презумпцията за наличието на реална опасност обвиняемият да се укрие или да извърши друго престъпление намира своя легитимен израз в разпоредбата на чл. 63, ал. 2, т. 1-4 от НПК. Съгласно чл. 63, ал. 2, т. 4 от НПК такава опасност е налице, ако обвиняемият не е бил открит на известните за него адреси в страната или ако е напуснал територията на Република България.

Управителният съвет на Асоциацията на прокурорите в България не споделя изложената от ВАДВС теза за противоречие на разпоредбата на чл. 63, ал. 2, т. 4 от НПК с основни конституционни принципи и норми.

Първоначалното вземане на мярка за неотклонение „задържане под стража”, а и налагането на всяка друга мярка за неотклонение в хода на досъдебно производство, е процесуално действие, предхождано задължително от привличане в качеството на обвиняем на лицето, по отношение на което се налага съответната мярка за процесуална принуда. Съгласно разпоредбата на чл. 219 от НПК към привличане на конкретно лице в качеството на обвиняем се пристъпва, когато са събрани достатъчно доказателства за виновността на това лице в извършено от него престъпление от общ характер и няма основание за прекратяване на разследването. В началния етап на утвърждаването на обвинението прокурорът обичайно не разполага с информация дали привлеченото обвиняемо лице ще бъде открито на известните адреси, за да бъде призовано. В този етап решението за вземане на най - тежката мярка за неотклонение „задържане под стража” е съобразено с тежестта на деянието и обществената опасност на обвиняемия. В случай че не бъде установено местонахождението на привлеченото обвиняемо лице прокурорът ще разполага с възможността да прецени дали да постанови спиране на разследването или делото да продължи по реда на задочното производство. В последния случай трябва да съществуват кумулативно две условия: по чл. 206 от НПК - отсъствието на обвиняемото лице не е пречка за разкриването на обективната истина по делото и едно от специалните условия, изброени в чл. 267, ал. 3, т. 1-4 от НПК, които се намират по между си в съотношение на алтернативност. Следва да се подчертае, че в случаите на чл. 269, ал. 3, т. 2 и т. 4, б. „а“ и „б“ от НПК законосъобразното продължаване на разследването при условията на задочното производство налага да бъдат събрани доказателства, че местоживеенето на това лице в страната не е известно и след щателно издирване не е установено. Ако е установено, че привлеченото обвиняемо лице се намира извън Република България, доказателствата трябва да сочат, че местоживеенето на обвиняемия не е известно и че не може да бъде призован по други причини. Другите хипотези на чл. 269, ал. 3, т. 1, т. 3 и т. 4, б. „в“ от НПК са приложими в случаите, когато на обвиняемия е бил известен факта за образувано разследване срещу него, като промяната на адреса е извършена с цел същият да се укрие и да осуети разследването.

Решението за налагане на най - тежката мярка за неотклонение „задържане под стража” е от изключителната компетентност на съда. В

съдебното производство по налагане на мярката за неотклонение „задържане под стража“ на общо основание подлежат пред съда на доказване фактите, които обосновават наличието на презюмираната реална опасност по чл. 63, ал. 2, т. 4 от НПК обвиняемият да се укрие. Наличието на тази презумпция не създава абсолютно задължение на съда да уважи искането на прокуратурата за налагане на най - тежката мярка за неотклонение по отношение на обвиняемия, спрямо когото делото продължава по реда на задочното производство. При формиране на своето вътрешно убеждение съдът първо извършва преценка дали са достатъчно доказателства за извършеното от обвиняемия престъпление, след което следва да провери дали са основания делото да продължи по реда на задочното производство и едва най - накрая да прецени дали ще приложи презумпцията на чл. 63, ал. 2, т. 4 от НПК.

Безспорно е, че определянето на мярка за неотклонение „задържане под стража“ в отсъствие на обвиняемото лице засяга правото на обвиняемия да разбере в какво се обвинява, както и възможността да упражни в пълен обем признатите му от закона права по чл. 55 от НПК. Предвид предписаните от закона условия за провеждане на задочно производство и за вземане на мярка за неотклонение „задържане под стража“, считаме че това ограничение на правата на обвиняемото лице е в съответствие с интересите на правосъдието, а именно – „да се осигури разкриване на престъпленията, разобличаване на виновните и правилно прилагане на закона“ (чл. 1, ал. 1 от НПК). Засягането на правата на обвиняемото лице не е прекомерно, тъй като са предоставени гаранции за защита в съответствие с легитимния законодателен интерес, а именно:

- привличането на лице в качеството на обвиняем се извършва при наличието на достатъчно доказателства, обосноваващи обвинението и при липсата на доказателства за прекратяване на разследването – чл. 219, ал. 1 от НПК;

- мярката за неотклонение „задържане под стража“ се налага при наличието на доказателства по делото, от които да може да се направи обосновано предположение, че обвиняемият е извършил престъпление, както и че съществува реална опасност същият да се укрие;

- производството по налагане на най- тежката мярка за неотклонение се развива пред съда, а в тежест на прокурора е да докаже основателността на внесеното предложение.

Освен гореизложеното следва да се отбележи, че съгласно разпоредбата на чл. 94, ал. 1, т. 8 от НПК е налице задължителна защита, която е допълнителна гаранция за правата на обвиняемия в това производство.

С оглед на изложените доводи, считаме че разпоредбата на чл. 63, ал. 2, т. 4 от НПК не накърнява конституционни принципи и права, поради което искането на ВАДВС следва да бъде отхвърлено в тази му част като неоснователно.

III. Относно искането за обявяване са противоконституционна разпоредбата на чл. 73а, ал. 2 от НПК и чл. 416, ал. 5 от НПК.

Чрез разпоредбата на чл. 73а, ал. 2 от НПК се разширяват правомощията на съда, по искане на страните по делото, да наложи обезпечение за направени или присъдени разноски и по отношение на предоставени като гаранция пари и ценни книжа.

Нормата на чл. 416, ал. 5 от НПК оправомощава съда да насочи изпълнението върху вземанията от съдебни разноски и такси върху внесени като гаранция пари и ценни книги.

Управителният съвет на Асоциацията на прокурорите в България не споделя изложените от вносителите доводи и изразява становище за липса на противоречие между посочените разпоредби с конституционно признати права. В полза на изразеното от нас виждане следва да изтъкнем аргумента, че съдът не действа при условия на обвързана компетентност, когато взема решение за налагането на обезпечение (по чл. 73а, ал. 2 от НПК) върху внесена парична гаранция или за насочване на изпълнение на вземания по чл. 416, ал. 5 от НПК върху предоставената гаранция. В рамките на предоставената му дискреционна власт съдът извършва преценка дали да наложи исканата обезпечителна мярка (чл. 73а, ал. 3 от НПК), респ. дали изпълнението на вземания от разноски да бъде насочено към предоставената гаранция (чл. 416, ал. 5 от НПК). Независимостта на съда при формиране на неговата воля е основен принцип на правовата държава и този принцип не е нарушен, видно от тълкуването на двете оспорени разпоредби. Поради това и намираме, че липсва противоречие на разпоредбата на чл. 73а, ал. 2 от НПК

и чл. 416, ал. 5 от НПК с Конституцията на Република България. В подкрепа на изразеното от нас становище следва да изтъкнем и разпоредбата на чл. 61, ал. 7 от НПК, която забранява оттегляне на гаранцията и чл. 66, ал.2 от НПК, предвиждаща отнемане в полза на държавата на предоставената гаранция, когато обвиняемият не изпълни задължение, произтичащо от наложената мярка за неотклонение. Безспорно, приложението на последните две норми, при наличието на законовите предпоставки за това, ще засегнат в много по - голяма степен „непосредствено и непоправимо имуществената сфера на гаранта - трето лице”. Следователно още към момента на представяне на гаранцията третото лице - гарант се съгласява да понесе бъдещо неблагоприятно намаляване на собственото си имущество. От друга страна разпоредбата има превантивна функция по отношение на предстоящото процесуално поведение на обвиняемото лице.

Предвид на изложеното намираме, че не се намират в противоречие с Конституцията действията на съда по налагане на обезпечение върху внесената гаранция и насочването на изпълнение на вземания от разноски и такси.

IV. Относно искането за обявяване на противоконституционност на чл. 247в, ал. 1, т. 3 от НПК и чл. 227, ал. 5 от НПК.

Разпоредбата на чл. 227, ал. 5 от НПК предоставя на разследващия орган правото да предяви разследването на обвиняемия, в отсъствие на упълномощения защитник. В случаите, когато адвокатската защита е задължителна - чл. 94, ал 1 от НПК, при неявяване на упълномощения защитник разследващият орган е задължен да назначи резервен защитник, „независимо от упълномощаването на защитник”.

Чл. 247в, ал. 1, т. 3 от НПК създава задължение за съда да отложи разпоредителното заседание при неявяване на защитника само в случаите, когато са налице основанията на чл. 94, ал. 1 от НПК за задължителна защита.

Съгласно чл. 55, ал. 1, изр. 2-ро от НПК, в който се инкорпорира принципа за право на защита по чл. 56, ал. 1 от КРБ, „обвиняемият има право защитникът му да участва при извършване на действия по разследването и други процесуални действия с негово участие, освен когато изрично се откаже от това право”. В този контекст предявяването на събрания доказателствен материал, респ. даване ход на разпоредителното заседание в

отсъствие на упълномощения защитник, дори и когато защитата не е задължителна, съществено накърняват правото на защита на обвиняемото лице, когато то желае да се ползва от тази защита. И в двата случая се касае за етапи от наказателния процес, които са от особена важност за лицето, привлечено към наказателна отговорност.

При предявяване на разследването (чл. 227 и сл. от НПК) обвиняемият и неговият защитник се запознават за първи път със събрания по делото доказателствен материал, включително и чрез специални разузнавателни средства. Ако се ограничи правото на обвиняемия да бъде представяван от упълномощен от него защитник в тази фаза на досъдебното производство, то съществено ще бъде накърнено правото му да упражни в пълен обем правата си по чл. 55 от НПК.

Исключителната важност на разпоредителното заседание произтича от обстоятелството, че след приключването му се преклудира възможността за подсъдимия да направи възражения за допуснатото отстранимо съществено процесуално нарушение от изчерпателно изброените нарушения в чл. 249, ал. 4, т. 1 от НПК.

И в двата случая се нарушава правото на обвиняемия на справедлив съдебен процес, което нарушение не кореспондира с интересите на правосъдието.

Предвид на изложеното, считаме че ограничението на правото на обвиняемото лице да бъде представяван от упълномощен от него защитник при предявяване на разследването и при провеждане на разпоредителното заседание, макар и да е израз на легитимния интерес на законодателя да осигури приключване на делото в разумен срок, прекомерно накърнява признатите от закона права на обвиняемото лице и това ограничение не е в интерес на правосъдието. Приложението на разпоредбите по чл. 227, ал. 5 от НПК и по чл. 247в, ал. 1, т. 3 от НПК води до нарушаване на всеобщото и основно конституционно право на защита на гражданите на Република България (чл. 56 КРБ), което накърнява върховенството на закона, а от тук и принципа за правова държава - чл. 4, ал. 1 от КРБ. Ето защо и предвид на изложените от нас доводи, намираме че не е загубило актуалност цитираното в мотивите на искането на ВАДвС решение № 9/14.04.1998 г. по к.д. 6/1998 година. Съгласно това решение „въведеното ограничение на правото на защита надхвърля необходимото за осъществяване на съдопроизводството.

Търсенето и установяването на обективната истина би било затруднено без участието на защитата на подсъдимия и затова се налага изводът, че дори с въведеното ограничение на правото на защита се затруднява осъществяването на правосъдието.“.

С оглед на изложеното Управителният съвет на Асоциацията на прокурорите в България застъпва становището за противоречие на разпоредбите на чл. 227, ал. 5 от НПК и чл. 247в, ал. 1, т. 3 (в частта „в случаите по чл. 94, ал. 1“) от НПК.

V.Относно обявяването за противоконституционна разпоредбата на чл. 248а от НПК и чл. 252, ал. 2 от НПК, в частта „или когато е допуснал очевидни фактически грешки в обвинителния акт“.

В действащото законодателство липсва легална дефиниция на понятието „очевидна фактическа грешка“, допусната в обвинителния акт от прокурора. Процедурата по отстраняване на ”очевидна фактическа грешка” е регламентирана в разпоредбата на чл. 248а от НПК, чието систематично място е в част „четвърта”, глава XIX-та „Предаване на съд и подготвителни действия за разглеждане на делото в съдебно заседание”. По аргумент от чл. 248а, ал. 1, вр. ал.2 от НПК компетентността на съда да постанови отстраняване на констатирана „очевидна фактическа грешка” е ограничена до седем дни преди датата на първото по делото заседание. Следователно процедурата по отстраняване на „очевидна фактическа грешка” в обвинителния акт е ограничена във времето. Ако прокурорът не внесе коригирания обвинителен акт в седмодневния срок по чл. 248а, ал. 1 от НПК или ако въпреки предоставената му възможност в рамките на този срок той не е отстранил констатираната грешка, съдебното производство ще бъде прекратено, а делото върнато на прокуратурата.

Тълкуването на обхвата на понятието „очевидна фактическа грешка” следва да бъде съобразено с основните принципи на наказателния процес - чл. 11 от НПК - за равенство на гражданите в наказателното производство, чл. 12 НПК - принцип за състезателност на процеса и за равни процесуални права на страните и чл. 13 НПК - принципът за разкриване на обективната истина. Законосъобразното тълкуване на понятието не би довело до накърняване на правата на страните в процеса, нито до изменение на обвинението. От суверенната преценка на съда е да прецени дали в

обвинителния акт е допусната очевидна фактическа грешка или се касае до съществено нарушение на процесуалните правила, което препятства страните да реализират своето право на защита и налага делото да се върне на прокуратурата.

Законодателят е предвидил и процедура, при която да бъде прогласена пред участниците в процеса констатираната очевидна фактическа грешка в обвинителния акт. На основание чл. 248а, вр. чл. 248, ал. 5, т. 4 във вр. с ал. 6 от НПК се налага извода, че съдът обсъжда констатираната очевидна фактическа грешка в разпоредителното заседание, на което (по аргумент от чл. 247в, ал. 1, т. 2 от НПК) задължително присъства и подсъдимия. Съдът с присъствено определение уведомява явилите в разпоредителното заседание лица, когато е констатирал очевидна фактическа грешка. Няма как да не отбележим, че посочената процедура опровергава твърдението на вносителите, че поправка на очевидна фактическа грешка в обвинителния акт може да се извърши „до постановяване на присъдата“.

Казаното до тук ни дава основание да заявим, че липсата на легално определение на понятието „очевидна фактическа грешка“ не е предпоставка за „възникване на съдебен произвол“, нито „превръща съда в помощник на прокурора“.

Приложението на института на „очевидната фактическа грешка“ в обвинителния акт не накърнява конституционно признати права на страните в наказателния процес. Напротив, обуславя възможност за преценка в един ранен етап от процеса на явни фактически грешки, допуснати при оформянето на обвинителния акт. По този начин се обезпечава правото на обвиняемия да разбере в какво е обвинен, както и законосъобразното протичане на процеса.

Поради изложеното намираме за неоснователно искането на ВАДвС за обявяване на противоконституционността на чл. 248а от НПК и чл. 252, ал. 2 от НПК, в частта „или когато е допуснал очевидни фактически грешки в обвинителния акт“.

VI. Относно противоконституционността на разпоредбата на чл. 358, ал. 2 от НПК

Разпоредбата на чл. 358, ал. 2 от НПК забранява на съда да върне повторно бързото производство на прокурора, ако вече веднъж е върнал

делото на прокурора, поради допуснато отстранимо съществено нарушение на процесуалните правила, довело до ограничаване на процесуалните правила на обвиняемия и е констатирал след повторното предаване на обвиняемото лице на съд, същите основание за връщане на делото на прокурора.

Практическото приложение на посочената разпоредба е под въпрос, доколкото в част „Пета”, глава XXII „Бързо производство” не се съдържат разпоредби, регламентиращи в какви срокове следва да се продължи бързото производство, в случаите на неговото връщане от съда на прокурора. На практика в такава хипотеза бързото производство, след връщането от съда, продължава като досъдебно производство по общия ред. Основанието за повторно предаване на обвиняемото лице на съд е чл. 246 от НПК, което от своя страна води до инициране на процедура по чл. 247 и сл. от НПК по образуване на производство пред първа инстанция и насрочване на разпоредително заседание. Процедурата протича съобразно разпоредбите на част Четвърта, гл. XIX-та от НПК, които не съдържат рестрикцията на чл. 358 ал.2 от НПК.

Въпреки спорната практическа приложимост на разпоредбата на чл. 358, ал. 2 от НПК в тази редакция нормата съществено засяга признати от чл. 55, ал. 1 от НПК права на подсъдимия, които биха могли да бъдат нарушени при провеждане на бързото производство /като напр. правото да научи за какво престъпление е привлечен в качеството на обвиняем/ и въпреки констатацията на съда, констатираното нарушение да не бъде отстранено. Разпоредбата на чл. 358, ал. 2 от НПК нарушава не само конституционното право на защита по чл. 56 от КРБ, но и накърнява правото на справедлив процес за подсъдимия, което право е компонент на принципа за правова държава - чл. 4, ал. 1 от КРБ. Поради това тази разпоредба се явява противоконституционна и като такава следва да бъде отменена.

VII. Относно искането за обявяване на противоконституционност на разпоредбите на чл. 301, ал. 4 от НПК, чл. 305, ал. 6 от НПК, чл. 336, т. 4 от НПК, 354, ал. 1, т. 3 от НПК и чл. 425, ал. 1, т. 3 от НПК.

Изброените разпоредби са приети със Закона за изменение и допълнение на НПК (ЗИДНПК), обнародван в „Държавен вестник”, бр. 63/2017 година. За първи път на съда е предоставена компетентността, когато оправдае подсъдимия (независимо на коя фаза на съдебното производство се

намира наказателното дело) и установи че извършеното деяние се наказва по административен ред в предвидените в особената част на НК случаи или съставлява административно нарушение, предвидено в закон или указ, съдът да наложи на оправдания подсъдим съответното административно наказание.

Вносителят на искането - ВАДвС, е развил подробни и изчерпателни съображения относно противоречието на посочените процесуални норми с основния закон на Република България, които аргументи ние споделяме. Не оспорваме виждането, че изброените процесуални норми засягат основни конституционни принципи, което води до извода, че тези разпоредби като противоречащи на Конституцията, следва да бъдат отменени.

Предметът на доказване в наказателния производствено е очертан в чл. 102, т. 1 до 4 от НПК. На органите на досъдебното производство е вменено задължението да докажат извършеното престъпление и участието на обвиняемия в него; характерът и размерът на вредите, причинени от деянието; други обстоятелства, които имат значение за отговорността на обвиняемия, включително и относно семейното и имущественото му положение. С оглед на обявените в чл. 1, ал. 1 от НПК цели на наказателното производство „да се осигури разкриване на престъпленията, разобличаване на виновните и правилното прилагане на закона” следва да се приеме, че обхватът на задължението на органите на досъдебното производство по чл. 102 от НПК да събират доказателства за „други обстоятелства, които имат значение за отговорността на обвиняемия” се простира единствено по отношение на релевантни за наказателната отговорност факти. В НПК не съществува задължение, когато се разследва престъпление, което съставлява и административно нарушение, да установяват по реда на НПК и фактически обстоятелства, относими единствено към административната отговорност на привлеченото обвиняемо лице. Следователно при постановяване на присъдата съдът няма да разполага с необходимата доказателствена съвкупност, която да обоснове ангажирането на административната отговорност на предаденото на съд лице. Това налага при провеждане на съдебното производство съдът, в нарушение на чл. 102 от НПК, да разшири предмета на доказване като събере доказателства относно факти, релевантни единствено и само към административната отговорност на дееца. Прилагането на административните закони в наказателния процес не е елемент от същия, поради което намираме, че противоречи на Конституцията

правомощието на съдилищата да наложат административно наказание в случаите, когато престъплението съставлява административно нарушение съгласно закон или указ.

В подкрепа на застъпеното от нас становище за противоконституционност на оспорените разпоредби, следва да изтъкнем, че изпълнението на задълженията по чл. 354, ал. 1, т. 3 от НПК и чл. 425, ал. 1, т. 3 от НПК от страна на Върховния касационен съд е имплицитно свързано с правомощието да се съблюдава „точното и еднакво прилагане на законите в административното правораздаване”. Последното правомощие е от изключителната компетентност на Върховния административен съд, съгласно разпоредбата на чл. 125, ал. 1 от КРБ.

VIII. Относно искането за обявяване на противоконституционност на разпоредбите на чл. 248, ал. 3 от НПК, чл. 320, ал. 2 от НПК, чл. 348, ал. 3, т. 1 от НПК, чл. 351, ал. 2 от НПК и чл. 360, ал. 2 от НПК.

Разпоредбата на чл. 248, ал. 3 от НПК установява забрана за страните в наказателния процес да наведат пред първоинстанционния, въззивния или касационния съд възражения за допуснато отстранимо нарушение на процесуалните правила, довело до ограничаване на процесуалните права на обвиняемия, пострадалия или на неговите наследници.

Считаме, че оспорената разпоредба не противоречи на конституционно признати права.

Разпоредбата препраща към чл. 249, ал. 4 от НПК, в която изчерпателно са изброени процесуалните права на обвиняемия.

Разпоредбата на чл. 320, ал. 2 от НПК забранява на страните пред въззивната инстанция да правят възражения в жалбата или протеста за допуснати съществени нарушения на процесуалните правила в хода на досъдебното производство, освен ако те не са свързани със събирането, проверката и оценката на доказателствения материал. Аналогична е разпоредбата на чл. 360, ал. 2 от НПК, когато внесеното досъдебно производство е протекло под формата на бързо производство.

Разпоредбата на чл. 51 от НПК забранява на касаторите да изтъкват в жалбата или протеста възражения за съществени нарушения на процесуалните правила в досъдебното производство.

Разпоредбата на чл. 348, ал. 3, т. 1 от НПК предвижда, че когато е допуснато съществено нарушение на процесуалните правила, довело до ограничаване на процесуалните правила на страните ще е налице касационно основание за отмяна или изменение на присъда или решение, освен ако допуснатото нарушение не е отстранено.

Управителният съвет на АПБ не споделя становището за противоречие на посочените норми от НПК с Конституцията на Република България. Оспорените разпоредби целят да създадат гаранция за страните за приключване на наказателния процес в разумен срок. Прилагането на тези разпоредби в съответствие с принципите на наказателния процес нито ще доведе до нарушаване на конституционно признати права на страните, нито ще създаде за прокурора някакво по-особено привилегировано положение. В същото време формализмът в НПК дава достатъчно гаранции за правата на обвиняемия (подсъдимия) в процеса.

Съдебната фаза е основната фаза на наказателния процес, а досъдебното производство има подготвителен характер. Принципът за непосредственост и устност на наказателния процес налага да бъдат повторени пред съда и проверени всички процесуално - следствени действия проведени в хода на досъдебното производство. Допуснатите нарушения на процесуалните права на страните в досъдебното производство са предмет на проверка в разпоредителното съдебно заседание. В това заседание съдът проверява дали органите на досъдебното производство са предоставили на страните възможност да упражнят своите права в пълен обем. Съгласно чл. 15, ал. 3 от НПК съдът е длъжен да разясни на лицата техните процесуални права и да им осигури възможност да ги упражнява. В случай, че констатира нарушаване на правата на страните, изчерпателно изброени в чл. 249, ал. 4, т. 1 и т. 2 от НПК, съдът е длъжен да върне делото на прокурора за тяхното отстраняване. Преклудирането на възможността в значително по-късен етап от процеса (напр. пред въззивната или касационната инстанции) ще стимулира както подсъдимия, така и неговия защитник своевременно да поставят на обсъждане своите възражения и ще намали възможностите за шиканиране на процеса. От друга страна съдът ще следва да подходи с по-голямо внимание към проверката за спазването на правата на страните. Не почива на никаква логика пред касационната или въззивната инстанция подсъдимият или неговият защитник за първи път да направят възражение за

нарушение на негови права, допуснато в досъдебната фаза на процеса, което нарушение не се е мултиплицирало в следствие в оспорвания пред съответната инстанция съдебен акт. Законодателят е предоставил необходимите гаранции на подсъдимия за провеждане на справедлив съдебен процес - не се преклудира правото на страните да направят възражения пред първоинстанционния и въззивния съд за допуснати съществени нарушения на процесуалните правила, свързани със събирането, проверката и оценката на доказателствата. Такава изрична разпоредба не е предвидена в нормата на чл. 352, ал. 2 от НПК, защото касационната проверка е ограничена от основанията на чл. 348 от НПК, а Върховният касационен съд не разполага с правомощието да възприема фактически положения, различни от установените от предходните инстанции.

Предвид на изложеното, считаме че законодателят е осигурил на страните в процеса достатъчно гаранции за защита на техните права, включително и от нарушения, допуснати в хода на досъдебното производство. Поради това, считаме че оспорените в §10 от искането разпоредби от НПК не противоречат на Конституцията, защото съответстват на целите на правосъдието и не накърняват конституционни принципи на гражданите - участници в досъдебното производство.

В заключение бихме желали да изразим нашата категорична убеденост във високия професионализъм на българските магистрати. Считаме, че при изпълнение на служебните задължения те не биха допуснали да се реализира хипотетичния „съдебен произвол“, посочен няколкократно в искането на Висшия адвокатски съвет като сигурна последица от приложението на оспорените пред Конституционния съд разпоредби.

С уважение,
Евгени Иванов -
Председател на Управителния съвет
на Асоциацията на прокурорите в България